

## מראי מקומות- בכורות ט"ז

- (א) **נימא תיהוי תיובתא דר' הונא- הק' החזון איש** (י"ח, ט"ו), לפי מש"כ רש"י (בביאור ראשון לעיל) בדעת ר' הונא, דמה דמומתין ואינו יכול לתקן כדר' חנינא, היינו משום שלא יגדל עדרים עדרים, א"כ לימא דביעבד מהני אף לר' הונא. ותי' דגזרו חכמים גם דיעבד שאינו נפדה. ועוד, כיון דאסור להתפסו, לא שייך למתני אינן נפדין תמימים, דגם בעלי מומין אינן נפדין, רק דיעבד מהני.
- (ב) **בדוקין שבעין ואלבא דר"ע- ע' בחי' הגרי"ז** דהעיר דלפי מש"כ תוס' בזבחים (לה:): דמן התורה כל המומין אם עלו לא ירדו, כיון דאין פוסלין בעופות, א"כ למה כאן נקט דוקא דוקין שבעין, הרי לכא' לענין שחוטי חוץ חייב בכל מומין, כיון דבעופות אין מום זה פוסל, והניח בצ"ע.
- (ג) **ותמורתו לאחר פדיונו מתה- כ' הקהלות יעקב** (י"ז) דמבואר מהא דשייך תמורה לאחר פדיונה, דאף לאחר פדיונה יש בה צד קדושת הגוף, דאם לא הי' שום צד קדושת הגוף אלא חולין גמורים הוא, ומה שנאסר בגיזה ועבודה הוא איסור בעלמא, לא הי' שייך בה ענין תמורה כלל. וע' בתוס' (ד"ה ותמורה) שהק' דלמה חל התמורה חל על החולין, הרי הולד שנולד לאחר פדיון חשיב כצבי ואיל. ותי' דקדושת הולד הוא רק מאמן, וכיון שנפדית פקעה קדושתו לגמרי, ואין כח לאיסור מועט כזה שיחול על ידו קדושה על הולדות, משא"כ תמורת קדושה בה היא. וביאר הקה"י, דקדושת הולדות הוא קדושה הנמשכת מאמן, וקדושה דלאחר פדיון הוא קדושה קלישתא, ולכן אינו יכול לימשך על הולדות. אבל לענין תמורה אינו כן, שהרי תמורה אינו חשיב המשכת קדושה, אלא קדושה עצמית היא בתחלה, דעכשיו מתחלת הקדושה בההיא בהמה, ואף שהוא הי' רוצה להתפס קדושת הראשון להשני, אבל לא זה מהני, אלא גזה"כ היא דהתמורה ג"כ קדושה, ואינה משום המשכת קדושה כלל, ולכן שפיר חל אפי' בקדושה קלישתא.
- (ד) **ליפרקה, לא אלימא למיתפס פדיונה- ויש לעי', דלעיל אמרי' כן היכא דנפדית האם, דע"י כן אקליש קדושת הולד, ושוב אינו ראוי לפדיון, אבל כאן אין שייך ביאור זה. וכ' החזון איש** (י"ח, י"ח), "ר"ל, כיון דנחית עליה קדושה קלישתא של איסור פסוה"מ, ובזה לא נאמר דין פדיון".
- (ה) **תמורת בכור ומעשר הרי הן כבכור ומעשר... ויאכלו במומן לבעלים- ע' בר' גרשום** דמבואר מדבריו דמה דתמורת בכור נאכל לבעלים, היינו בעליהם כהנים. וע' בקהלות יעקב (כ"ו, ד"ה ולהסביר) שהביא מח' הראשונים בזה, דדעת תוס' בזבחים (עה: ד"ה בכור) הוא דנאכל לבעלים ישראל ולא לבעלים כהן, אבל ברמב"ם (תמורה ג', ב') מבואר דנאכל לבעלים כהן. וביאר הקה"י דנח' ביסוד הא דבכור הוי מתנות כהונה, דדעת תוס' הוא דדין קרבן של בכור ודין מתנות כהונה הם ב' דינים נפרדים לגמרי, ושייך דין קרבן אפי' היכא דאין שייך דין קרבן, ולהיפוך. דהיינו, דבכור בעל מום הוי מתנת כהונה, אף דאינו קרבן. ותמורת בכור הוי קרבן אף דאינו מתנת כהונה, שהרי במומו שאינו נאכל לכהנים, אלא לבעלים. אבל דעת הרמב"ם (ור' גרשום) הוא דקדושת קרבן של בכור היא הגורמת לדין מתנ"כ שבו, וכיון שהתמורה קדושה בקדושת קרבן של בכור, ממילא אית בי' נמי דין מתנת כהונה.
- (ו) **ואי מהלכתא, הו"א היכא דעבד איקרי ואכל מהני חמש חטאות, איסורא איכא לאו ליכא- ע' בשמן רוקח** שהביא מש"כ הר"ן בשבת דאין לוקין על הלכה למשה מסיני, וכ' דכן מבואר בתוס' בשבועות (ט"ז), וכ' השמן רוקח דיש ראי' לדבריהם מסוגיין, דהלמ"מ אינו אלא איסורא ואינו לאו.
- (ז) **המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים, ולדותיהן פטורין- פרש"י**, דמיירי שהתנו שאותן ולדות יחלקו ביניהם. ע' במהרי"ט אלגאזי (אות י"ח) שכ' דמרש"י כאן ובב"מ מוכח דס"ל דסתם קבלת צאן ברזל דהכא,

והביא מה שהק' תוס' מבהמת ארנונא דחייב עליה בבכורה היכי דמצוי ישראל לסלוקי בזווי, ומ"ש הכא דפטורה. ותי' דהתם עיקר בהמה הי' של ישראל, ועכשיו בא העכו"ם לתופסו, אז אמרי' דכיון דיכול לסלוקי בזווי, אמרי' דלא יצאה מרשות ישראל ולא חשיב יד עכו"ם באמצע. אבל הכא, דמתחלה של עכו"ם, כל זמן שיש לעכו"ם כח זה, דאי לא יהיב זווי תפיס לבהמה, לא יצאה מרשותה. וביאר הגרי"ש דאין כוונת תוס' לחלק בעצם אם ישראל או עכו"ם הי' הבעלים מעיקרא, דמהו הנפק"מ בזה, אלא הביאור הוא, דכיון דהגוי הי' הבעלים מעיקרא, א"כ שייר העכו"ם הזכות שלו אם אין הישראל משלם לו דמים, אז ישאר הבהמה אצלו, ונמצא דאינו מחוסר גוביינא, ושפיר אמרי' דיש יד לגוי באמצע. משא"כ מה שהי' אצל הישראל מעיקרא, ודאי עכשיו של הישראל הוא לגמרי כל זמן שלא גבאו הגוי. ולפי"ז, יש לפרש הה"א של הגמ', דכיון דשייר הגוי לעצמו זכות זו שיהא שלו אם לא יגבה דמים, א"כ שפיר ס"ד דבכל דיני ממון הוי שלו. ולמסקנא אמרי' דלא סגי בזה ליתן לו כל דיני ממון, והשאלה הוא רק אם נחשב שיש לו יד בו לענין בכורה, ובזה נח' אביי ורבא.

היינו דכל זמן שלא נתן לו הדמים, הוולדות חולקין ביניהם, דיש לו חלק לגוי בולדות עצמן, אבל מדברי הרמב"ם (בכורות ד', ד') נראה דס"ל דהכא מיירי אפי' אין לגוי חלק כלל בולדות עצמן, אלא שנותן לו חלק בדמים מהריוח. וכ' הלחם משנה שם שיש חילוק בין רש"י והרמב"ם לדינא, דהרמב"ם ס"ל דאפי' אין לגוי חלק בולדות, אלא שנותן חלקו בדמים מהריוח, מהני לפוטרה מבכורה, אבל רש"י ס"ל דצריך שיהי' לו חלק בולדות כדי שיהי' נחשב שיש לגוי יד בולדות. והמהריט"א חולק עליו וס"ל דגם רש"י מודה דאין צריך להיות חלק להגוי בהולדות עצמן כדי לפוטרו, והמח' הוא רק בציוור, דרש"י ס"ל דציוור דמתני' הוא דיש להגוי חלק בהולדות ממש, וזהו מה שפוטרו מבכורה, אבל היכא שאין לגוי אלא שעבוד, אז מטעם השעבוד חשיב יד הגוי באמצע, וגם בזה פטורין מבכורה, והרמב"ם ס"ל דאף ציוור דמתני' הוא ציוור דשעבוד, ולכן כבר מבואר טעם זה דשעבוד הגוי פוטרו מבכורה במתני' גופא.

ח) העמיד ולדותיהן תחת אמותיהן, וכו' - פרש"י, שפתח לו פתח לעכו"ם להיות לו כח בולדות, ואמר לו אם ימותו הבהמות, תטול הולדות המגיעות לחלקי, וכו'. וכ' התוס' יו"ט, דאף דאם לא פתח לו פתח יש לעכו"ם זכות לתפוס הולדות אם ימותו הבהמות, אבל הא גופא, כיון דאף מעיקרא הי' להגוי הזכות לגבות הולדות, ע"כ כשאמר לו הישראל שיהי' יכול לתופסן, ע"כ בא לאלים כח הגוי בהם, ולכן נחשב שיש לו יד בהם ופטורות מבכורה.

ט) למימרא דכיון דלא נקט מרא זווי, ברשות דמרא קיימא - וצ"ב, מהו הצד דהוי ברשות הגוי משום דלא יהיב הישראל עדיין הממון, דהוי ברשות הגוי. עוד הק' בהערות להגרי"ש, כל דין מתני' לכאור' צ"ב, וכי בשביל שיכול לגבות מהצאן ברזל דמיו יפקיע כוחו של המקבל, מאי גרע זה מכל חפץ שעשאו אפותיקי, שודאי ברשות בעליו קאי גם לענין בכורה, ולא אמרי' דכיון דיש לו כח לגבות מזה כשאין לו דמים, שוב יש לו יד בזה, דסכ"ס הא עכשיו אין לו כלום.